

GENÇ MÜTEFEKKİRLER DERGİSİ
JOURNAL OF YOUNG INTELLECTUALS

e-ISSN: 2718-000X

Yıl/Year: 6, Cilt/Volume: 6, Sayı/Issue: 3

Eylül/September-2025

Uluslararası İlişkiler Başat Teorilerinden Neo-Liberalizmin Güvenlik Sorunlarına Yaklaşımının Bütünsel Olarak Değerlendirilmesi

A Holistic Evaluation of the Approach of Neo-Liberalism, One of the Dominant Theories of International Relations, to Security Problems

Bedri ŞAHİN

Dr., Bağımsız Akademisyen, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler
Dr., Independent Academician, Political Science and International Relations
NRW / ALMANYA

sahinbedri40@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-6923-760X>

Atıf / Citation:

Şahin, Bedri. "Uluslararası İlişkiler Başat Teorilerinden Neo-Liberalizmin Güvenlik Sorunlarına Yaklaşımının Bütünsel Olarak Değerlendirilmesi". *Genç Mütefekkirler Dergisi* 6/3 (Eylül/September), 990-1017

<http://doi.org/10.5281/zenodo.17169526>

Yayın Bilgisi/Publication Information

Makale Türü/Article Type: Araştırma Makalesi

Geliş Tarihi/Date Received: 15.08.2025

Kabul Tarihi/Date Accepted: 19.09.2025

Sayfa Aralığı/ Page Range: 990-1017

İntihal: Bu makale, intihal.net yazılımınca taranmıştır. İntihal tespit edilmemiştir.

Plagiarism: This article has been scanned by intihal.net. No plagiarism detected.

Yayıncı / Published by: Nihat DEMİRKOL / TÜRKİYE

ÖZET

Bu çalışma, uluslararası ilişkilerin başat teorilerinden biri olan neo-liberalizmin, özellikle 11 Eylül 2001 terörist saldırıları sonrasında yeniden şekillenen küresel güvenlik sorunlarına yaklaşımını bütüncül bir perspektifle değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Neo-liberalizm, küresel ölçekte serbest piyasa ekonomisinin egemenliğini güçlendiren bir ideoloji olarak, güvenlik yaklaşımlarını sermayenin serbest dolaşımı, yeni yatırım alanlarının sağlanması, ucuz işgücü ve hammadde kaynaklarına erişim gibi ekonomik öncelikler etrafında yeniden tanımlamaktadır. Bu bağlamda, neo-liberal dönemde güvenlik, yalnızca askerî tehditlerle sınırlı kalmayıp, ekonomi, insan hakları, çevre ve kültürel dinamikler gibi askeri olmayan unsurları da kapsayan bir çerçevede ele alınmaktadır. 11 Eylül saldırıları, geleneksel güvenlik anlayışlarının yetersizliğini ortaya koymuş ve yeni çözüm yollarının gerekliliğini vurgulamıştır. Neo-liberalizm, ulus-devletlerin işlevsel ve yapısal dönüşümünü teşvik ederek, devletin temel görevlerinden biri olan güvenlik hizmetlerinin özel sektöre devrini savunmakta ve bu dönüşümü güvenlik stratejileri aracılığıyla desteklemektedir. Bu süreçte, sermaye birikiminin güvenliği, küresel piyasaların entegrasyonu ve ekonomik bağımlılıkların artmasıyla yakından ilişkilendirilmektedir. Çalışma, neo-liberalizmin güvenlik sorunlarına yaklaşımını, uluslararası ilişkiler teorileri bağlamında karşılaştırmalı bir şekilde inceleyerek, bu yaklaşımın ekonomik ve toplumsal sonuçlarını eleştirel bir perspektifle değerlendirmektedir. Araştırma, neo-liberalizmin güvenlik politikalarını şekillendirmedeki rolünü, küresel sermayenin ihtiyaçlarına odaklanan bir çerçevede analiz ederken, bu politikaların ulus-devletlerin egemenlik algıları ve toplumsal yapılar üzerindeki etkilerini de sorgulamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Güvenlik Tartışması, Güvenlik Stratejileri, Terörizm, Neo-liberal Stratejiler, Küreselleşme, Sermaye Güvenliği.

ABSTRACT

This study aims to holistically evaluate the approach of neo-liberalism, one of the dominant theories of international relations, to global security issues, particularly those reshaped following the terrorist attacks of September 11, 2001. As an ideology reinforcing the dominance of the global free market economy, neo-liberalism redefines security approaches around economic priorities such as the free movement of capital, the provision of new investment areas, and access to cheap labor and raw material resources. In the neo-liberal era, security is not confined to military threats but encompasses a broader framework that includes non-military dimensions such as the economy, human rights, the environment, and cultural dynamics. The September 11 attacks exposed the inadequacy of traditional security approaches and underscored the need for new solutions. Neo-liberalism advocates for the functional and structural transformation of nation-states, promoting the privatization of security services-considered one of the state's core functions-and supports this transformation through security strategies. In this process, the security of capital accumulation is closely linked to the integration of global markets and increasing economic interdependencies. The study examines neo-liberalism's approach to security issues within the context of international relations theories through a comparative lens, critically assessing its economic and societal implications. It analyzes the role of neo-liberalism in shaping security policies within a framework focused on the needs of global capital while questioning its impact on nation-states' sovereignty perceptions and societal structures.

Keywords: Security Debate, Security Strategies, Terrorism, Neo-liberal Strategies, Globalization, Capital Security.

GİRİŞ

Uluslararası ilişkiler disiplini, 21. yüzyılda giderek karmaşıklaşan küresel dinamikleri anlamak ve açıklamak için disiplinler arası bir çerçeveye ihtiyaç duymaktadır. Olağanüstü ekonomik entegrasyon, barış ve güvenliğe yönelik eşi görülmemiş tehditler, insan hakları ve çevre korumasına artan uluslararası odaklanma, uluslararası ilişkilerin çok boyutlu bir alan haline gelmesine yol açmıştır. Bu bağlamda, uluslararası ilişkiler çalışmaları, savaşın kökenlerini kavramayı, barışın sürdürülebilirliğini sağlamayı, küresel sistemdeki güç dinamiklerini anlamayı ve devlet ile devlet dışı aktörlerin karar alma süreçlerindeki değişen rollerini analiz etmeyi hedeflemektedir. Bu çalışma, neo-liberalizmin, uluslararası ilişkiler teorileri arasında güvenlik sorunlarına yaklaşımını, özellikle 11 Eylül 2001 terörist saldırıları sonrası ortaya çıkan yeni güvenlik paradigması bağlamında, bütüncül bir şekilde değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Bu bağlamda, çalışma, “Neoliberal politikalar güvenliği hangi mekanizmalarla dönüştürdü?” sorusunu merkeze alarak neo-liberalizmin güvenlik anlayışını şekillendiren temel dinamikleri incelemeyi hedeflemektedir. Araştırma sorusunun kapsamı, zaman açısından 1990 sonrası neo-liberal politikaların küresel ölçekte yaygınlaşma dönemiyle sınırlıdır; uzamsal olarak ise, neo-liberalizmin etkilerinin özellikle ulus-devletlerin güvenlik politikaları ve küresel sermaye hareketleri üzerindeki yansımalarına odaklanılmaktadır. Çalışma, kavramsal çözümleme ve eleştirel söylem analizi yaklaşımlarını benimseyerek, neo-liberalizmin güvenlik politikalarını nasıl yeniden tanımladığına dair teorik bir çerçeve sunmayı amaçlamaktadır. Veri kaynakları olarak, uluslararası ilişkiler literatüründe yer alan teorik çalışmalar, neo-liberal politikaların uygulandığı ülkelerdeki güvenlik politikalarına dair vaka analizleri ve uluslararası örgütlerin (BM, IMF, Dünya Bankası) raporları kullanılacaktır. Araştırmanın sınırlılıkları arasında, neo-liberal politikaların farklı coğrafyalardaki uygulama biçimlerindeki çeşitlilik nedeniyle genelleme yapmanın zorluğu ve güvenlik politikalarının ekonomik boyutlarına odaklanırken sosyal ve kültürel etkilerin daha az ele alınması yer almaktadır.

Uluslararası ilişkiler, tarih boyunca uluslar arasındaki antlaşmalar, ticaret anlaşmaları ve diplomatik ilişkiler yoluyla şekillenmiştir. Ancak günümüzde, küreselleşmenin etkisiyle, bu ilişkiler yalnızca devletler arası değil, aynı zamanda çok uluslu şirketler, uluslararası örgütler ve sivil toplum gibi devlet dışı aktörlerin katılımıyla daha karmaşık bir yapıya bürünmüştür. Bu bağlamda, uluslararası ilişkiler, başarılı ticaret politikalarını teşvik

ederek ekonomik refahı artırmakta, iş, turizm ve göç gibi alanlarda bireylere fırsatlar sunmakta ve çevre, terörizm ve salgın hastalıklar gibi küresel sorunlara karşı işbirliği ve bilgi paylaşımını mümkün kılmaktadır. Aynı zamanda, kültürel değişimler ve diplomasi yoluyla ulusal kültürlerin gelişimine katkıda bulunmaktadır. 11 Eylül 2001 terörist saldırıları, uluslararası güvenlik tartışmalarını kökten değiştirmiş ve geleneksel güvenlik anlayışlarının yetersizliğini ortaya koymuştur. Bu olay, yalnızca askerî tehditlere odaklanan klasik güvenlik yaklaşımlarının ötesine geçerek, ekonomi, insan hakları ve çevre gibi askeri olmayan unsurları da içeren yeni bir güvenlik paradigmasının gerekliliğini vurgulamıştır. Neo-liberalizm, bu yeni güvenlik ortamında, sermayenin serbest dolaşımı ve küresel piyasaların entegrasyonuna odaklanan bir yaklaşım sunmaktadır. Bu yaklaşım, ulus-devletlerin işlevsel ve yapısal dönüşümünü teşvik ederek, devletin geleneksel rollerinden biri olan güvenlik hizmetlerinin özel sektöre devrini savunmakta ve bu dönüşümü güvenlik stratejileriyle desteklemektedir. Neo-liberalizmin bu yaklaşımı, sermaye birikiminin güvenliğini merkeze alarak, yeni yatırım alanlarının sağlanması, ucuz işgücü ve hammadde kaynaklarına erişim gibi ekonomik hedefleri önceliklendirmektedir. Bu çalışma, neo-liberalizmin güvenlik sorunlarına yaklaşımını, uluslararası ilişkiler teorilerinin (realizm, neo-realizm, idealizm, eleştirel teori ve yapılandırmacılık) güvenlik kavramına yaklaşımlarıyla karşılaştırmalı bir şekilde incelemektedir. Araştırma, neo-liberalizmin güvenlik politikalarını şekillendirmedeki rolünü, küresel sermayenin ihtiyaçlarına odaklanan bir çerçevede analiz ederken, bu politikaların ulus-devletlerin egemenlik algıları, toplumsal yapılar ve küresel güç dengeleri üzerindeki etkilerini eleştirel bir perspektifle değerlendirmeyi hedeflemektedir. Bu bağlamda, çalışma, neo-liberalizmin güvenlik anlayışının, ekonomik ve toplumsal dönüşüm süreçleriyle nasıl iç içe geçtiğini ve bu süreçlerin küresel güvenlik ortamına olan yansımalarını ortaya koymayı amaçlamaktadır.

1. LİBERALİZMDEN NEO-LİBERALİZME

Düşünürlerin birçoğu, son yirmi beş otuz yıllık süreçte refah devleti ve ülke ekonomileriyle ilgili olarak yaşanan sorunları küreselleşme olgusuyla açıklama yoluna gitmektedirler. Küreselleşme sürecine bağlı olarak ortaya çıkan dengelerin ulus devletlerin iç ekonomik politikalarda karar verme süreçleriyle ilgili takdir yetkisini yok ettiğini belirtmektedirler. Ne var ki küreselleşmeye hız kazandıran dinamikler üzerinde durulduğunda bu alanda etkili olana faktörlerin neo-liberal politika ve uygulamalar

olduğu anlaşılabacaktır. “*Bırakınız yapsınlar, bırakınız geçsinler!*” sloganını temel dayanak noktası yapan ve bireysel özgürlük anlayışını esas alan liberalizm, özellikle 1945 yılından sonra yaşanan toplumsal ve ekonomik yeniliklere göre birçok uğramıştır. Güvensizlik, belirsizlik ve emniyetsizlik, küreselleşme sürecinin tanımlayabilecek üç anahtar kavramdır.¹ 1990 yıllarının başından itibaren düşünürler, küresel piyasa liberalizmi ve serbest ticaret politikalarını ifade etmek için “*neo-liberalizm*” terimini kullanmaktadırlar. Bu bağlamda “*neo-liberalizm*”, neredeyse “*küreselleşme*” kavramıyla birbirinin yerine kullanılır olmuştur. Ancak neo-liberalizm sadece ekonomi değildir, bazı açılardan liberalizmden niteliksel olarak farklı olan sosyal ve ahlâki bir felsefedir.²

1.1. Liberalizm

Özellikle son yüzyılın neredeyse en yaygın sosyal felsefe olan liberalizm, XVII. yüzyılın sonlarında ortaya çıkmış bir düşüncedir. 1850’lere kadar ekonomi ayrı bir disiplin olarak düşünülmediği için, başlarda politik ve ekonomik liberalizm bir bütün olarak algılanmaktaydı. Klasik liberal siyaset felsefesi, 1900 yılından sonra tamamen muhafazakar bir felsefe olarak gelişmeye devam etmiştir.³ Toplum biçiminin, bazı süreçlerin bir sonucu olması gerektiğine inanan liberaller, bu süreçlerin interaktif olması ve toplumun tüm üyelerini kapsaması gerektiğini düşünmektedirler. Liberaller genel olarak herhangi bir sürece müdahale edilmesine karşıdırlar. Piyasanın bir sonucu olarak ortaya çıkan servet dağılımının kendi içinde âdil olduğunu iddia eden liberaller, zenginliğin yeniden dağıtılması düşüncesinin temel amaç olarak kabul edilmesine itiraz etmektedirler. Bu bağlamda liberaller, toplum için dinî, ütöpik veya etik herhangi bir tasarım veya planı reddetmektedirler. Liberaller, toplumun ve devletin sabit hedeflerinin olmaması gerektiğini ancak hedeflerin sürecin sonucuna göre belirlemesi gerektiğini düşünmektedirler. Bir tür anti-ütopyacılık olan bu yaklaşım liberal felsefede, aslında komünizm odaklı merkezi planlı ekonomilere tepki olarak zamana içinde daha önemli hale gelmiştir. Sosyalist rejimlerin çökmesi, kapitalizme engel olan unsurların

¹ Zygmunt Bauman, “Siyaset Arayışı”, çev. Tuncay Birkan (İstanbul: Metis Yayınları, 2000), 14.

² M. Zeki Duman, “Neo-liberal Küreselleşmenin Zaferi”, Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, 8/1 (2011), 670.

³ Şaban Aksoy, “Yeni Sağ, Kamu Yönetimi ve Yerel Yönetim: Eleştirel Bir Yaklaşım”, Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi, 7/1 (1998), 3-13.

kalkmasının ve sermayenin dünya genelinde serbestçe dolaşmasının yolunu açmıştır.⁴ Liberalizm, doğası gereği liberal olmayan toplumlara düşmandır; diğer ekonomik ve toplumsal yaklaşımları sadece farklı değil, aynı zamanda yanlış olarak da görmektedirler. Son yıllarda farklılığı bâriz olan İslam toplumu, liberal bir toplumun zıttı olarak algılanan Komünist devletin yerini almıştır.⁵ Yine de liberalizm, liberal olmayan ideolojilerin mevcut ulus devletlerin çoğunun altında yatan etno-ulusal biçimdeki milliyetçilik yönü gibi, belirli biçimleriyle uzlaşmıştır. Liberalizmin mantıksal olarak ima edeceği gibi gönüllü, sözleşmeye dayalı, tarihsel olmayan bir devlet oluşturmaya çalışmayan liberallere göre; ortak kökene, tarihe ve dile dayanan bir siyasi topluluk liberal değildir. Ulus devlet, liberal sürecin politik ve ekonomik arenası olarak fazla müdahaleye gerek görülmeden kabul edilmiştir. İdeolojinin küreselleşmesiyle dinsel ve geleneksel düzenlerin yerini liberal demokrasi almıştır.⁶ Temel ilkelerini “özgürlük” olarak tespit eden liberaller, liberal bir toplum düşüncesinin empoze edilmesi için rızanın gerekli olduğunu çok da düşünmezler; aslında bu düşünce yapısına sahip olan düşünürlerin çoğu, bu düşünce yapısının doğası gereği empoze edilemeyeceğini söylemektedirler. Soğuk Savaş sürecinden sonra bu düşünce jeostratejik bir önem kazanmış, Batılı birçok liberal demokrat artık liberal-demokratik bir toplumu dayatmanın adil olduğuna inanmaktadır. Bugün küreselleşme ve liberalizm; günden güne güç, gelir ve zenginliğin bir tarafta, fakirliğin de öbür tarafta toplandığı, dolayısıyla bölündüğü bir dünya düzeni oluşturmuştur.⁷ Herhangi bir dış ahlâki değer olduğu düşüncesini fikrini reddeden klasik politik liberaller, sadece düşüncelerin olduğunu ifade etmektedirler. Liberallerin dış ahlâki değerlerin reddetmesi, liberal insan hakları düşüncesinde resmen ifade edilmekte olup, hem iyi hem de kötü insanlar, iyi ya da kötü eylemleri kolaylaştırdıklarında eşit olarak uygulanan eşit haklara sahiptir. Klasik liberal felsefe, “özgürlük” kavramını bir değer olarak adlandırmaya bile bir değer olarak savunmuştur. Gerçekte, “özgürlük” iyunin üzerinde bir değer olarak kabul edilmiştir.⁸ Liberal bir toplumdaki katılımcılar arasında resmi eşitliğe inanan liberaller, yeteneklerin eşit olmadığına inanmaktadırlar. Bu nedenle

⁴ Cahit Adalı, “Günümüz Kapitalizmi ve Devleti Üzerine”, (İstanbul: Sarmal Yayınları, 1997), 102-103.

⁵ Mustafa Erdoğan, “İslam ve Liberalizm (2)”, Liberal Düşünce Topluluğu, <http://www.liberal.org.tr/sayfa/islam-ve-liberalizm-2-mustafa-erdogan,237.php> (erişim 30 Eylül 2023).

⁶ Francis Fukuyama, “Tarihin Sonu ve Son İnsan”, çev. Zeynep Dicleli (İstanbul: Gün Yayıncılık, 1999).

⁷ John Kloby, “Küreselleşmenin Sefaleti”, çev. Osman Düz (İstanbul: Güncel Yayıncılık, 2005), 11.

⁸ Coşkun Can Aktan, “Gerçek Liberalizm Nedir?”, (İstanbul: T Yayınevi, 1996), 13-14.

birçok liberal biyolojik eşitsizlik teorilerine sempati duymaktadır.⁹ Liberalizm evrensel bir ideoloji olarak kabul eden liberaller, prensipte liberalizmi bütün gezegene ve bütün insanlığa uygulamayı hedeflemektedirler. XIX. Yüzyılda liberalizmi “*medeni uluslar*” kavramıyla eşdeğer gören çoğu liberal, liberal toplumun genişlemesini desteklemiştir. Uzun bir süre serbest piyasa düşüncesi, liberalizmin tek kültürler arası ve ihraç edilebilir unsuru olarak görülmüştür. Devletin ekonomiye müdahale etmesinin bireysel özgürlüğe darbe vuracağı ve girişim ruhunu zedeleyeceği ve sonuç olarak da köleliğe yol açacağı bir propaganda olarak vurgulanmıştır.¹⁰

1.2. Neo-liberalizm

Erken liberalizmin fikirlerinden kaynaklanan neo-liberalizmin aşırı yönleri, liberalizm düşüncesinin atası Adam Smith’i dahi şaşırtacak düzeylere ulaşmıştır. Piyasaya ve piyasa güçlerine olan inanç, mal ve hizmetlerin gerçek üretiminden ayrılmasının kendi içinde bir amaç haline gelmesi neo-liberalizm üzerinde durmak için yeterli bir nedendir. Neo-liberalizmin genel bir özelliği, işlemlerin sayısını, sıklığını, tekrarlanabilirliğini ve resmileştirilmesini artırarak pazarı yoğunlaştırma ve genişletme arzusudur. Neo-liberalizmin nihai hedefi, her varlığın, her eyleminin bir piyasa işlemi olduğu, diğer tüm varlıklarla rekabet halinde gerçekleştirilen ve diğer tüm işlemleri etkileyen, işlemlerin sonsuz kısa bir sürede gerçekleşen ve sonsuz hızlı bir şekilde tekrarlandığı bir evrendir. Neo-liberalizmin özelliklerini aşağıdaki gibi özetlemek mümkündür:

- Neo-liberalizm, pazara zaman ve mekân olarak yeni bir genişleme kazandırmayı amaçlamaktadır. Yüzyıllardır küresel ölçekte bir piyasa ekonomisi olmasına rağmen neo-liberaller yeni piyasalaşma alanları bulmak için çalışmaktadırlar. Bu durum, neo-liberalizmin klasik piyasa liberalizminden ne kadar farklı olduğunun bir göstergesidir. Serbest piyasa düşüncesinin yeterli olmadığını düşünen neo-liberaller, pazarı sürekli olarak kendi sınırlarında genişletme düşüncesindedirler.¹¹

- Sözleşmenin maksimalizasyonu tipik olarak neo-liberaldir. Klasik ve piyasa liberalizminde mülkiyete yapılan vurgunun yerini sözleşme vurgusu almıştır. Adam

⁹ Andrew Heywood, “Siyaset”, çev. Bekir Berat Özipek vd. (Ankara: Adres Yayınları, 2019).

¹⁰ Friedrich A. Von Hayek, “Kölelik Yolu”, çev. Turhan Feyzioğlu ve Yavuz Arsan (Ankara: Liberte Yayınları, 2004)¹¹

¹¹ Yahya Bozdağlıoğlu ve Çiğdem Özen, “Liberalizmden Neoliberalizme Güç Olgusu ve Sistemik Bağımlılık”, Uluslararası İlişkiler, 1/4 (2004), 71.

Smith zamanında mülkiyet kendi içinde statü kazanmıştır. Zaman içinde girişimcilerin bazen sâbit varlığa sahip olmamaları ve üretim araçlarını kiralamaları neo-liberalizmin getirdiği bir yeniliktir.¹²

- Özellikle işgücü piyasasında sözleşme süreleri kısaltılır ve böylece sözleşme sıklığı artmaktadır. Daha kısa süreli olarak yapılan iş sözleşmeleri, çalışanı işe yeniden başvurmaya zorlamaktadır. Bu esnekleştirme, niteliksel olarak farklı bir çalışma hayatı ve çalışma hayatına yayılmış çok daha fazla iş başvurusu anlamına gelmektedir.¹³

- Piyasa güçleri, özellikle işgücü piyasasında görülen bir gelişme olan değerlendirmenin artmasına bağlı olarak da yoğunlaşmaktadır. Bir çalışan, bir sözleşme süresi içinde bile sürekli olarak bir değerlendirmeye tâbi tutulacaktır.¹⁴ Çağrı merkezlerinde özel yazılımların kullanılması bazı uç örnekler sağlamıştır; çalışanların tuvalette geçirdikleri zaman bile saniyelerle ölçülmekte, bu durum da çalışanı terminalden uzakta daha az zaman geçirmeye zorlamaktadır.

- Borsalar modelinde elektrik borsaları, telefon dakika borsaları gibi, yeni işlem yoğunluklu piyasalar yaratılmakta olup bu durum neo-liberalizmin tipik bir özelliğidir.

- Yeni açık artırma biçimleri, işlem yoğun pazarlar yaratmanın başka bir yöntemidir. İşlemlerin sayısını ve yoğunluğunu artırmak için yapay işlemler oluşturulmaktadır. Yüzyıllardır finansal türevler olmasına rağmen, büyük ölçekli türev ticareti tipik olarak neo-liberal bir fenomendir. Hisse senetleri üzerinde opsiyon ticareti yapmak mümkündür ancak bu opsiyonlar üzerinde opsiyon oluşturmak da mümkündür. Yeni borsalarda işlem göreceği yeni türevler yaratılması gibi, işlem üzerine bu işlem birikimi, neo-liberalizmin karakteristiğidir.

- Otomatik ticaret ve sanal piyasa benzeri yapıların yaratılması, “işlem için işlemin” yoğunlaşması anlamında neo-liberaldir.

- Etkileşimde yaşanan genişleme, neo-liberal toplumların klasik liberallerin açık toplumlarından ziyade ağ toplumları olduğu anlamına gelmektedir. Neo-liberaller için

¹² İhsan Safi, “Neo-Liberalizmin Öncüsü Hayek’in Toplumsal ve Siyasal Kuramı”, OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi, 9/16 (2018), 1780-1781.

¹³ Michel Foucault, “Security, Territory, Population: Lectures at the Collège de France 1977-78”, (London: Palgrave MacMillan, 2007), 71.

¹⁴ Zeynep Gambetti, “İktidarın Dönüşen Çehresi: Neoliberalizm, Şiddet ve Kurumsal Siyasetin Tasfiyesi”, İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, 40 (2009), 40.

biçimsel eşitlik ve erişim yeterli değildir; bunlar toplumun diğer üyeleriyle bağlantı kurmak için kullanılmalıdır.

- Sözleşme yayımlanması nedeniyle, işlem maliyetleri neo-liberal ekonomide artan bir rol oynamaktadır. Her zaman, işlemlerin yoğunluğu arttıkça artan bir rekabet maliyeti vardır. Neo-liberalizm, bu maliyetlerin mevcut ekonomiyi alt etme tehdidi oluşturduğu, teknolojik değişimden elde edilen her türlü ekonomik kazanımı yok ettiği noktaya ulaşmıştır.

- Mâli hizmetler sektörünün büyümesi, neo-liberal özelliklerle ilgilidir. Tüm sektörün kendisi, merkezi olarak planlanmış ekonomilerde neredeyse hiç olmayan, bir işlem maliyetidir. Buna karşılık dünyanın finans merkezlerinde ofis alanı için büyük bir talep yaratmıştır. Sektörün genişlemesi ve ofis istihdamı gibi yeni birçok maliyet, neo-liberal düşüncenin serbest piyasada “daha fazla verimlilik” ve “daha az bürokrasi” propagandasıyla çelişmektedir.

- Neo-liberalizmde ticaretin hızı artmakta, çevrimiçi piyasalarda hisseler, dakikalar içinde alınıp satılmaktadır. Bilgisayarın doğrudan borsa sistemine bağlı olduğu otomatik işlem programlarının bunu saniyeler içinde veya daha kısa sürede yapması, uluslararası para piyasalarında büyük nominal ticaret hacimlerine yol açmaktadır.

- Yalnızca neo-liberal bir serbest piyasa sayesinde ortaya çıkan belirli işlevler ve meslekler ortaya çıkmaktadır. Psikolojik test ya da anketçilik meslekleri bunun örnekleridir. Değerlendirmenin yoğunluğu arttığı için işletmeler, artık orta düzey işler için bile adayları seçmek için düzenli olarak psikolojik testleri ve bir alanda iş yapmak için anketleri kullanmaktadırlar. Neo-liberal emek piyasasında yaşanan yoğun rekabet, bazı hizmetler için piyasayı kendisi yaratmaktadır.

- Neo-liberal ekonomide genellikle bir işletme içinde alt pazarlar oluşturulmaktadır. Taşeronluk kendi başına, genellikle firma dışında oluşan, eski bir piyasa uygulamasıdır. Artık büyük şirketlerin kurucu birimleri arasında rekabet yaratması standart bir uygulamadır. Belli bir genişleme özelliği olan bu uygulamanın teşvik edilmesi, neo-liberalizmin karakteristiğidir.

- Tedarikçi maksimalizasyonu neo-liberal ekonominin bir başka özelliğidir. Bu durum, her bir sözleşme için rekabet eden işletmelerin kapsamını genişletir. İdeal olan, her

işletmenin teklif edilen her sözleşme için rekabet etmesi, rekabeti ve piyasa güçlerini en üst düzeye çıkarmasıdır. Neo-liberalizm sadece ekonomik bir yapı değil, bir felsefedir. Bu en çok topluma, bireye ve istihdama yönelik tutumlarda görülür. Neo-liberaller dünyayı piyasa rekabet metaforları açısından görme eğilimindedir. Uluslararası şirketlerin birbirleriyle içinde olması, liberalden çok tipik olarak neo-liberal bir özelliktir. XIX. yüzyılın sonuna kadar yatırımla ilgili içe dönük rekabet olgusu genellikle bilinmiyordu. Sosyal bilimciler içe dönük yatırımla rekabetini genellikle neo-liberal yaklaşımın temel kuramı olarak kabul etmektedir. Yönetim açısından ise rekabet, verimlilik ve etkinliğin artırılması anlamını taşımaktadır (Eren, 2003: 86).¹⁵ Tam da bir felsefi yaklaşımdan beklendiği gibi, neo-liberalizmin “*neden buradayız?*” ve “*ne yapmalıyım?*” gibi kalıplaşmış felsefi sorulara yanıtları vardır. Pazar için buradayız ve rekabet edilmesi gerekmektedir. Neo-liberaller, kesinlikle pazara katılmanın iyi olduğu ve katılmayanların bir şekilde başarısız olduğu anlamında insanların piyasa için var olduğuna inanma eğilimindedir. Kişisel etikte genel neo-liberal vizyon, her insanın kendi hayatını yöneten bir girişimci olduğu ve bu şekilde davranması gerektiği düşüncesindedir. Ahlâk felsefesi bu durumu, insanların eylemlerini ideal bir tipin -bu durumda ideal girişimcinin- davranışlarını karşılaştırdığı bir erdem etiği olarak tanımlamaktadır. Neo-liberaller etik olarak arkadaşlarını, hobilerini, sporlarını ve partnerlerini gelecekteki işverenlerle birlikte en üst düzeye çıkarmak için seçen bireylerdir. İstihdam edilebilirlik düşüncesi, karakteristik bir neo-liberal düşüncedir. Neo-liberallerin, yaşamlarını işgücü piyasasındaki avantajlarını en üst düzeye çıkarmak için düzenlemeyi insanların ahlâki bir görevi olarak gördükleri anlamına gelmektedir. Örneğin istihdam edilebilirliği artırmak için, plastik cerrahiye neredeyse tamamen kadınlar tarafından ödeme yapılması tipik bir neo-liberal tutumdur. Neo-liberalizmin genel etik ilkesi; piyasa güçlerine uygun hareket etmek, bu sınır dâhilinde, başkalarının eyleminizin yarattığı piyasa güçlerine uyma fırsatını en üst düzeye çıkarmak için de hareket etmek, başka hedefler belirlemek olarak özetlenebilir. Eğer herkes bu tür girişimci ilkelere göre yaşarsa, o zaman sadece mal ve hizmetlerin değil, tüm insani ve sosyal yaşamın piyasa güçlerine uygunluğun ürünü olduğu bir dünya ortaya çıkacaktır. Bu nedenle neo-liberaller, geleneksel piyasa liberallerinden daha çok, girişimciye ve pazara girme konusunda aktif bir tutum

¹⁵ Veysel Eren, “Kamu Yönetiminde Rekabet, Rekabetin Kurumsallaştırılması ve Rekabet Mekanizmaları”, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, 58/4 (2003), 86.

sergilemektedir. Herkesin girişimci olması gerektiği düşüncesi, net bir neo-liberal yaklaşımdır. İlk liberaller, bir işi yürütmek şöyle dursun, yoksul nüfusun çoğunluğunun mülk sahibi olmasını asla beklemiyorlardı; onların pazara katılımı, kendilerine sunulan herhangi bir işi kabul etmekle sınırlıydı. Esnekleştirilmiş işgücü piyasasına ilişkin uygulamalar ilk liberallere tuhaf görünecektir. Bir ülkedeki girişimci sayısını artırma tipik olarak neo-liberal yaklaşımdır; öte yandan ironik bir şekilde bunun geliştirilmesi devlet tarafından yapılması gerekmektedir. Neo-liberalizm için piyasa ekonomisi ile piyasa toplumu arasında hiçbir ayrım yoktur. Neo-liberal tutum ve etik çerçevesinde; piyasa toplumu, piyasa kültürü, piyasa değerleri, kendilerini diğer piyasa insanlarına pazarlayan piyasa insanları olmak üzere sadece piyasa vardır. Bir anlamda neo-liberalizm, kültür, değerler ve etiği ekonomiyle birleştiren erken liberalizm konumuna geri dönmüştür. Ancak neo-liberalizm, yalnızca geleneksel toplumsal biçimlerin değil, aynı zamanda özel hayat kavramının da yerini alan çok daha yoğun bir piyasa getirmektedir.

1.3. Küreselleşme ve Neo-liberalizm

Genellikle “küreselleşme” ile “neo-liberalizm” terimleri birbirlerinin yerine kullanılmaktadır. Bu, neo-liberal ideolojinin ticaretle ilgili yönleri için, yalnızca sınırlı bir anlamda doğrudur. Küreselleşme bir bütün olarak her bir vatandaşın günlük hayatı üzerinde doğrudan etkili olan hızlı ve akışkan bir süreçtir. Teknolojide yaşanan gelişmeler özellikle de internet ve iletişim alanında yaşananlar, dünyayı bir tek mekâna, adeta bir küçük köye dönüştürmüştür (Tomlinson, 2004: 23).¹⁶ Neo-liberal ideoloji, ulusu öncelikle bir ticaret firması olarak görmektedir. Ulus-firma, sadece ihraç malları satmak yerine, kendisini bir yatırım yeri olarak satmaktadır. Hükûmette hiç kimsenin bu ideolojiye inanmaması, bu alanda bir sonuca ulaşılmasını engelleyecektir. Bununla birlikte, neo-liberal bir hükûmet iktidardaysa, ulusu bir yatırım yeri olarak daha çekici hale getirmeye yönelik politikalar izleyecektir. Neo-liberalizm ideoloji nihayetinde ulusun refahına yönelik ulusal politikalar izleyen neo-merkantilist bir ideolojidir. Küresel bir yatırım alanı olan bir ülkenin hükûmetinin kendi ülkelerinin çekiciliğini yapay olarak artırmaları bir tür haksız rekabettir. Bu tür hükûmetler, liberalizmin iyi aktörleri değildir. Klasik piyasa liberalleri, ticaret karşıtı bir hükûmete destek vermezler; bu tür hükûmetlere: “İşler başka bir yöne gidecek, ülke fakirleşecek, küresel pazar böyle işliyor,

¹⁶ John Tomlinson, “Küreselleşme ve Kültür”, çev. Ahmet Eker (İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2004), 23.

pazarı rahat bırak,” iddialarıyla buna itiraz edeceklerdir. Birçok sosyolog, küreselleşmenin neden olacağı sonuçlar belirsiz olduğu için bireylerin ontolojik güvenliklerini kaybetmelerinden, dünyanın yaşanamaz hale gelmesinden, toplumları bir arada tutan güçlerin artık eski özelliklerinden uzak olmalarından dolayı toplumun belirsiz, başına buyruk ve kurlsız hale gelmesinden şikayet etmektedirler.¹⁷ Küresel düzenin gerçekliği üzerinde durmadan önce, böyle bir neo-liberal hükûmetin muhaliflerinin inançlarını da göz önünde bulundurmak gerekir. Bir büyük çelişki olarak muhalifler, neo-liberal iddiayı tartışmadan kabul etmektedirler; onlara göre küreselleşme süreci, uzun vâdeli tarihsel bir süreçtir, uluslar, ulusların firmaları küresel piyasada bir ticaret firmasına dönüşmektedir. Her ülke genel ticaretin bir işi olarak kabul edilmektedir. Bu bağlamda neo-liberal bir hükûmet, gelişmiş ülkelere göre genellikle ekonomisi zayıf ülkeleri, örneğin Almanya gibi güçlü bir ülkeye dönüştürmeye çalışacaktır; bu süreç de nüfusun çoğunun yaşam koşullarının kötüleşmesi anlamına gelmektedir.¹⁸ Neo-liberal hükûmetin muhaliflerine göre, uluslararası finans kurumları fiili olarak emperyal bir güçle eşdeğerdir. Ekonomisi zayıf birçok ülkenin, sömürgeleştirilerek, ortaya yeni çıkan, yeri belirsiz ama çok güçlü IMF imparatorluğunun hâkimiyeti altına girdiğine inanmaktadırlar. Bu görüşe göre neo-liberal hükûmet, IMF imparatorluğu için kolonyal bir vali olarak hareket eden hain bir elitten başka bir şey değildir. Muhalefete göre, ülkenin hükûmetini, ulusu küresel pazardan, kolonyal statüsünden kurtaracak bir hükûmetle değiştirmeyi, kapitalizmin emperyalizme dönüştürmeyi ve neo-liberalizmin mutlak egemenliğini sağlamayı amaçlamaktadır.¹⁹ Bu “*kurtuluş*” genel hatlarıyla bir bütün olarak ulusun ve ulusal firmaların küresel pazarından çekilmesi, korumacılık, ekonomik milliyetçilik uygulamalarını getirerek, ticaret yerine kendi kendine yeterlilik ilkesiyle gerçekleşecektir. Burada da muhalefetin ticaret karşıtı olmadığı ancak ulusal ticareti küresel ticaretin kurbanı olarak görmeleri gibi bir paradoks vardır.²⁰ IMF’nin küresel finans kurumlarını neo-liberal ideolojinin kalesi olarak kabul ettiği ve yoksul bazı ülkeleri neo-liberal politikaları benimsemeye zorlayabildiği modeli kısmen doğrudur. IMF’nin onların desteği olmadan var olması mümkün olmayacağı için zengin Batılı

¹⁷ Bauman, “Siyaset Arayışı”, 14.

¹⁸ Jean Adda, “Ekonominin Küreselleşmesi, çev. S. İnece (İstanbul: İletişim Yayınları, 2002).

¹⁹ Sungur Savran, “Kod Adı Küreselleşme”, (İstanbul: Yordam Kitap, 2008), 154.

²⁰ Fikret Başkaya, “Küreselleşmenin Karanlık Bilançosu”, (Ankara: Özgür Üniversite Kitaplığı, 2002), 24-27.

ülkelere böyle bir zorlama da bulunması mümkün değildir. IMF ve küresel diğer finans kurumları, ulusların dışında bir güç olmadığı gibi, emperyalist bir güç de değildir. Ancak bazılarının emperyalist bir güç olarak kabul ettiği ABD'nin politikalarının bir aracıdır. Bu kuruluş ve benzer kuruluşlar, devletlerin idari yapıları üzerinde etkili olacak kararlar vermekte ve çeşitli reformlar yapmak suretiyle kamu da liberalizasyon, özelleştirme, rekabet, performans ölçümleri, deregülasyon, bütçe reformu, bürokrasiden kaçınma, yönetimde saydamlık, etkililik ve etkinlik gibi unsurlarla ülkelere yön vermektedirler.²¹ Küreselleşmeyle ilgili algıların ve inançların gerçeklikten uzak olması, önemli bir noktadır. Hükûmet ve halk, bir ülkenin büyük dış güçlerin saldırısına mâruz kaldığına inanırsa, hükûmetin bunu engellemeye yönelik saçma önlemler alması ve muhalefetin de bu önlemlerin yeterli olmadığından şikayet etmesi mümkün olabilir. İdeolojiler ve siyaset tamamen kurgusal bir temelde işleyebilir. Böylece algılar kendi politik gerçekliklerini yaratabilirler. Küreselleşmeye inanan hükûmetler kaçınılmaz olarak merkezine ticareti koydukları neo-liberal politikalar izlemektedirler. Bu gibi durumlarda muhalefet küreselleşme ve neo-liberalizm, neo-liberalizmin küreselleşme ile özdeş veya eşanlamlı olması yerine birbirinin zıttı gibi algılanabilmektedir. Her iki taraf da ticaret ve egemenliğin birbirine zıttı, sıfır toplamı bir çift olduğu ortak bir yanılgısını paylaşmaktadırlar. Neo-liberaller, ulusal başarının bugünün küresel piyasasında ulusal ekonomik özerklik ve egemenliğin terk edilmesi gerektiğine inanırlarken; muhalifler, ulusal refahın ticaretin ve dış bağlantıların en aza indirilmesini gerektirdiğine; ticaret ve işgâlin eşdeğer olduğuna ancak bunu kimsenin açıkça söylemediğine inanmaktadırlar. Bu yaklaşımda bulunan her iki tarafında algılarında yanlışlıklar vardır. Gayri Safi Küresel Hasıla'nın büyük bir bölümü teknik, iklimsel, lojistik ve kültürel nedenlerle ulus devletlerin bireysel çabalarına bağlıdır. Çoğu yatırım kararı için küresel bir lokasyon pazarı yoktur; egemenlik, ticaret hacmi ve ticaret rejimiyle mutlaka tersi değildir. Politik değerlerden biri olan egemenlik ilkesi, süreç içinde ulusal olma özelliğini kaybetmekte ve ulus devlet, artık siyasal sahnesinin öne çıkan aktörü olma özelliğinden vazgeçerek sahneyi küresel sermayeye bırakmaktadır (Gorz, İstanbul: 14-15).²² Algılanan küreselleşmenin arkasındaki gerçeklik, ulus devletlerin hâlâ küresel sosyal ve ekonomik yapılara hâkim olmasıdır. Ancak bu ulus devletler, belirli bir devlet türünün, belirli bir

²¹ Selma Güzelsarı, "Kamu Yönetimi Disiplininde Yeni Kamu İşletmeciliği ve Yönetişim Yaklaşımları", AÜ SBF Geta Tartışma Metinleri Serisi (2004), 4.

²² André Gorz, "Yaşadığımız Sefalet", çev. N. Tural (İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2001), 14-15.

düzenini oluşturmaktadır. Ulus devletleri izole adalar gibi düşünürseniz, küreselleşme iddiaları mantıklı görünür, ancak bu tarihsel gerçeklik değildir. Bir ulus devletler dünyasının varlığı, ulus devletlerin bir tür küresel düzenin mevcut olduğuna da işaret etmektedir.

2. ULUSLARARASI İLİŞKİLER TEORİLERİNİN GÜVENLİK KAVRAMINA YAKLAŞIMLARI

Güvenlik yaklaşımları, egemen toplumsal yapının, politik davranışın ve birikim modelinin ürünüdür. Güvenlik yaklaşımları, uluslararası ilişkiler teorilerdeki değişimlere bağlı olarak dönemsel olarak değişiklik göstermektedir. Tarihsel süreç içinde, toplumlar büyük ölçüde egemen iktisadi sistemde yaşanan dönüşümün belirlediği beklentilere uygun olarak siyasalar geliştirmişlerdir. Bu siyasalar içinde devletin ve toplumun temel varlık nedenleriyle ilişkilendirilen “*güvenlik siyasaları*” önemli yer tutmaktadır. Güvenlikle tehdit arasındaki yakın etkileşim nedeniyle güvenlik siyasasının oluşum sürecinde tehdit algılamaları son derece önemlidir. Fakat zaman içinde toplumun ve devletin algıladığı tehditlerde farklılık olabileceğinden yola çıkılarak hangisinin öncelikli olduğu tartışıla gelmiştir. Bununla birlikte, tarih boyunca güvenlik siyasaları devletin tehdit algılaması doğrultusunda biçimlenmiştir. Bu bağlamda “*güvenlik siyasalarına*” esas oluşturan temel parametrelerin neler olduğu ve hangi nesnel şartlar altında saptandığı siyaset biliminin araştırma konularındandır. Şimdiye kadar yapılan çalışmalarda bu konu askeri ve konjonktürel koşullar altında incelenmiş ve stratejik açıdan derinleştirilmiştir. Oysaki son zamanlarda yapılan antropolojik çalışmalar ekonominin sosyal ilişkiler içine yerleşmiş olduğu ve toplumsal davranışı yönlendirdiği gerçeğini açıkça ortaya koymaktadır ²³ Uluslararası ilişkiler teorilerinin güvenlik kavramına yaklaşımı, uluslararası ilişkiler ve siyaset bilimi literatürünün en önemli konularından biridir. Bu çalışmada bazı uluslararası ilişkiler teorilerinin güvenlik kavramına yaklaşımları üzerinde durularak neo-liberalizmin güvenlik sorunlarına yaklaşımı üzerinde durulacaktır.

2.1. Realizmin Güvenlik Kavramına Yaklaşımı

Klasik Realizm, 1940 ile 1970 arasındaki süreçte uluslararası ilişkiler alanında yapılan çalışmaların temelini meydana getirmiştir. Güç olgusu ve ulusal güç, bu yaklaşımın

²³ Karl Polanyi, “Büyük Dönüşüm: Çağımızın Siyasal ve Ekonomik Kökenleri”, çev. Ayşe Buğra (İstanbul: İletişim Yayınları, 2003), 31.

temelinde yer almaktadır. Realist yaklaşım, devletin kapasitesiyle devletlerin askerî gücü arasında paralellik kurmaktadır.²⁴ Realistlerin AB veya NATO benzeri uluslararası kurumların, dünya genelindeki güç dağılımının yansıttığını düşünmektedirler. Bununla birlikte uluslararası bazı kurumlar, büyük güç odaklarının kendi çıkarlarına hizmet edecek biçimde oluşturdukları yapılar olduğunu düşünen bir yaklaşım da bulunmaktadır; uluslararası politikada devlet davranışları üzerinde etkili olabilecek bağımsız bir güçleri yoktur. Bundan dolayı da Realistler, uluslararası kurumların dünya barışını sağlamak konusunda önemli bir etkilerinin olmadığını düşünmektedirler. Realist teorisyenlere göre, uluslararası sistem anarşik bir yapıya sahiptir. Doğasından kaynaklanan sebeplerle devletler, saldırgan askerî yetenek ve tutumlara sahip olabilmektedirler. Beka, öteki devletlerin niyetleri hakkında asla emin olamayacak devletleri yönlendiren temel dürtüdür. Anarşik bir yapıya sahip olan uluslararası sistemde devletler, bekalarını sürdürebilmek için stratejik düşünmek zorundadırlar. Klasik Realistler uluslararası politika kavramını güç mücadelesiyle bu mücadelenin sonucunda meydana geleceğini kabul ettikleri güç dengesiyle açıklama yoluna giderlerken, Neo-realistler ise bu noktada devletlerin davranışlarının anarşi tarafından belirlendiğini kabul etmektedirler.²⁵ Realizm, özellikle II. Dünya Savaşı'ndan sonra uluslararası ilişkilerin geçerli kuramı olarak geleneksel güvenlik stratejilerinin oluşum sürecinde çok etkili olmuştur.

2.2. Neo-realizmin Güvenlik Kavramına Yaklaşımı

1979'da Kenneth Waltz tarafından yayımlanan Theory of International Politics (Uluslararası Politika Teorisi) isimli eser, Neo-realizmin temel ilkelerini belirleyen önemli bir çalışmadır. Waltz, Klasik Realizmin uluslararası siyaset yaklaşımının temel aktörlerinden devletleri ele almamasını eleştirmiş; teorilerin devletler üzerinde durduğu kadar, sisteme de yoğunlaşması gerektiğini ifade etmiştir. Klasik Realist yaklaşımdan farklı olarak Neo-realizm, uluslararası sistemin anarşik niteliklere sahip yapısına odaklanmakta ve uluslararası ilişkilerin temel unsurları olan ulus-devletlerin davranışları üzerinde sözü edilen anarşik yapının nasıl etkili olduğunu anlama çabasına girmektedir.²⁶ Devletlerin farklı yapıları ve ideolojileri olduğunu ifade eden Waltz, birçok devletlerin

²⁴ John J. Mearsheimer, "The False Promise of International Institutions", International Security, 19/3 (1995), 7.

²⁵ Tuncay Arı, "Uluslararası İlişkiler Teorileri", (Bursa: MKM Yayıncılık, 2010), 164.

²⁶ Kenneth N. Waltz, "Realist Thought and Neorealist Theory", Journal of International Affairs, 44 (1990), 25.

buna karşın birbirlerine benzer politikalar benimsemelerini açıklamaya çalışmıştır. Realistler, gücün devamlı olarak artırılması gerektiğini düşünürlerken; gücün devletin hayatını devam ettirebilmesi ve çıkarlarının korunması için yeterli seviyede olması gerektiğini ifade eden Neo-realistler, yeterli düzeylere ulaşmayan gücün devletlerin istemedikleri çatışmalara neden olabileceğini iddia etmektedirler. Bu durum da, uluslararası güvenlik için tehdit oluşturan büyük unsurlardan birisidir.

2.3. İdealizmin Güvenlik Kavramına Yaklaşımı

İdealizm, uluslararası ilişkiler alanında önemli bir yere sahiptir. I. Dünya Savaşı'ndan sonra dönemin ABD Başkanı Wilson, İdealizm'in öncüsü olmuştur. I. Dünya Savaşı'nın yol açtığı yıkımlardan sonra, uluslararası kurumsallaşmada yeni bir yapılanmanın gerekli olduğu düşüncesi kabul görmüştür. Bu görüşün çevresinde toplananlar, Wilson'ın öncülüğünde bir araya gelmek Milletler Cemiyeti'nin temelini oluşturmuşlar ve *"kolektif savunma"* yerine *"kolektif güvenlik"* kavramını temele koyan yeni bir kurumsallaşma sürecine girilmiştir. Bu yaklaşımda, uluslararası çatışmaları şiddete başvurarak çözmek isteyenlere engel olunması, bu yola giren devlete karşı bir güç birliği oluşturulması ve böylece bir güvenlik tesis edilmesi düşüncesi vardır.²⁷ İdealist düşünce, gücün uluslararası ilişkilere şekil veren tek etken olmadığı, uluslararası örgütlerin, uluslararası hukukun ve ahlâki değerlerin de uluslararası ilişkilerin bir şekle girmesinde önemli bir role sahip olduğunu ifade etmektedir. Ancak, sonraki ülkelerin dış politikada bir araç olarak Milletler Cemiyeti'ni de kullanmalarından dolayı güvenilirliğini yitirmesi ve II. Dünya Savaşı'nın çıkmasına engel olamamasından dolayı etkinliğini yitirdiği bilinmektedir. İdealizmin etkinliğini kaybetmesinden sonra da uluslararası ilişkiler disiplininde realizm tekrar önemli noktaya gelmiştir.

2.4. Eleştirel Teorinin Güvenlik Kavramına Yaklaşımı

Soğuk Savaş'tan sonra klasik güvenlik yaklaşımlarının yetersiz kalması, ortaya yeni teorilerin çıkmasına neden olmuştur. Eleştirel teori de bu bağlamda geliştirilmiştir. Eleştirel teorinin teorisyenleri barışı sağlamak için devletin davranışlarını değiştirmek amacına dönük cesur talepler ileri sürmüştür. Eleştirel Teori'nin güvenlikle ilgili çalışmalara yaklaşımı, güvenlik kavramını kuramsal ve pratik olarak birey ile toplum

²⁷ Yahya Bozdağlıoğlu, "Yapılandırmacı Yaklaşım (Konstrüktivizm)", Uluslararası İlişkiler: Giriş, Kavram ve Teoriler, der. Haydar Çakmak (Ankara: Platin Yayınları, 2007), 137.

arasında geniş bir yelpazede değerlendirmektedir. Söz konusu teoride “eleştirel” terimi, egemen yapının, süreçlerin ve ön kabullerin dışında kalan parametrelerin incelenmek suretiyle daha derin bir perspektif oluşturmayı hedeflemektedir. Eleştirel Teori, misyon olarak “özgürleştirme” olgusunu belirlemiştir.²⁸ Eleştirel Teori, güvenlik olgusunun en önemli tehditleri olarak, kapitalizmin neden olduğu ekonomik krizleri, siyasi istikrarsızlıkları ve gelir dağılımı eşitsizliğini görmektedir. Kapitalizme eleştiri temelinde yükselen bu yaklaşım bir yandan da Soğuk Savaş’tan sonra güvenlik tehditlerinde de bir farklılaşma olduğunu iddia etmektedir. Güvenlik kavramına daha evrensel bir bakışla yaklaşılması gerektiğini vurgulayan eleştirel teori, merkeze devleti koyan Realist ve Neo-Realist teorilerin güvenlik yaklaşımlarının ötesine geçmiştir. Eleştirel güvenlik yaklaşımı, adâlet ve birey gibi kavramları öncelemekte, temel değer olarak “özgürleştirme” kavramı üzerinde durmaktadır.

2.5. Yapılandırmacı (Konstrüktivist) Teorinin Güvenlik Kavramına Yaklaşımı

Aleksandr Wendt’in literatüre kazandırdığı ve “*Sosyal İnşacı Kuram*” adıyla da yanını Konstrüktivizm, Realizm ve İdealizmi ortak bir noktada buluşturmayı amaçlamaktadır. Konstrüktivist teorisyenler, güvenlik kavramını, kimlik kavramı çerçevesinde açıklamayı tercih etmişlerdir. Uluslararası sistemi, ulus-devletlerle etkileşimde olan ve değişebilen bir olgu olarak değerlendiren yapılandırmacılar, Neo-Realistlerden bu yönleriyle ayrılmaktadırlar. Buradan hareketle, anarşinin devletlerin davranışlarına bağlı olarak meydana geldiğini ifade ederek anarşinin bir sâbit olmadığını ileri sürmektedirler.²⁹ Yapılandırmacı yaklaşım, Realist yaklaşım tarafından öngörülen “ulusal çıkar” ya da “ulusal güvenlik”, yalnızca askerî güç tarafından şekil verilen güvenlik anlayışını bırakmıştır. Güvenlik olgusunun askerî bir altyapıya sahip olduğunu kabul etmesine paralel olarak değer ve normlar gibi düşünsel etkenlerin bunların da arka planını meydana getirdiğini iddia etmektedirler.

²⁸ Tuncay Kardaş, “Güvenlik: Kimin Güvenliği ve Nasıl?”, Uluslararası Politikayı Anlamak: Ulus Devletten Küreselleşmeye, der. Zeynep Dağı (İstanbul: Alfa Yayınları, 2007), 125-152.

²⁹ Bozdağlıoğlu, “Yapılandırmacı Yaklaşım”, 149-150.

3. NEO-LİBERALİZMİN GÜVENLİK KAVRAMINA YAKLAŞIMI

Güvenlik ihtiyaçları biyolojik ve toplumsal zayıflıklarından kaynaklanmaktadır.³⁰ Hayatın akışında karşı karşıya kalınan her olumsuzluk bir değildir; kişinin veya toplumun algılayamadığı tehditler de tehdit olma özelliklerini kaybetmez. Bir tehdidin tehdit olma niteliğini kaybetmesi veya ortadan kalkması için ilk olarak doğru algılanması, ardından da uygun bir aracı kullanarak çözümlerin siyaset sahnesine aktarılması gerekmektedir. Bu süreç, siyaset bilimi alanında güvenlik politikaları alanının konularını meydana getirmektedir. Tarihsel olarak üretim araçları ve ilişkileri bakımından bir dönüm noktası olan Sanayi Devrimi dönemine kadar olan sürede sermaye birikim modelinde ve üretim araçlarında fazla bir değişik yaşandığından dolayı güvenlik ve ekonomi ilişkileri bakımından türdeş özellikleri olan uzun bir dönem yaşanmıştır. Söz konusu dönemde ticaret, giderek askerî ve savaşçı örgütlenme niteliği kazanmıştır. Ticaret ile silahlı kervanlar, korsanlık, fermanlı şirketler ve kılıklı tüccarlara doğru bir değişim olurken toplumsal ilişkilerin zaman içinde bir güce dayalı toplumsal bir örgütlenmede tehdit algılarına göre geliştirilmiş güvenlik stratejileri, askerî tedbirlerle sınırlı kalmaktan öte gitmemiştir.³¹ Sanayi Devrimi'yle birlikte Avrupa'da özellikle üretim biçimlerinde yaşanan değişimler toplumda ekonomik ve toplumsal dönüşümlere neden olmuştur. Sanayi Devrimi'nin siyasal, bilimsel, felsefi ve dinsel içeriklere sahip düşünsel sebepleri başta olmak üzere tarım sektöründe görülen gelişmeler, nüfusun hızla artması, yaşam düzeylerinin yükselmesi ve bunlarla ilgili olarak üretim biçimlerinde ortaya çıkan değişimler, toplumun ekonomik bakımdan tekrar örgütlenmesine yol açmıştır. Sözü edilen örgütlenmede sanayi kentlerinin yükselmesi, yoksulların ikâmet ettiği varoşların oluşması, çocuk işçilerin çalışma saatlerinin tespit edilmesi, sanayide tekelleşme ve belli işçi gruplarının düşük ücretleri gibi birçok olgu Sanayi Devrimi'nin tanımını yapan unsurlardır. Ne var ki söz konusu ticari toplumlarda üretimde fabrikaların ve karmaşık makinelerin kullanılmasıyla kendi yasaları çerçevesinde hareket eden piyasa kaçınılmaz biçimde oluşmuş ve piyasa ekonomisinde dış politikaya yön veren temel nedenler arasına hammadde ve pazar gereksinimi de girmiştir.³² Güvenlik sorunu, uluslararası ticaretin önündeki en önemli engellerden biridir. Buna bağlı olarak yapılan yatırımların siyasi bir

³⁰ Bayram Toker, "Demografik Değişkenlerin İş Tatminine Etkileri: İzmir'deki Beş ve Dört Yıldızlı Otellere Yönelik Bir Uygulama", *Doğu Üniversitesi Dergisi*, 8/1 (2007), 95.

³¹ Polanyi, "Büyük Dönüşüm", 50.

³² Polanyi, "Büyük Dönüşüm", 82.

güvencesinin olması ve kesintisiz finans akışı için yasal birçok düzenlemeyle birlikte devletler arasında eş güdümün ve sermaye güvenliğinin sağlanması gerekmektedir. Ayrıca ticaretin ve sermayenin önündeki en büyük engel teknik başarısızlıklardan ziyade, ülkeler arasındaki savaşlardır. Özellikle büyük iki devlet arasında yaşanabilecek bir savaş, sermaye sahipleri ile finans çevreleri için bir felaket nedeni olabilir. Bundan dolayı I. Dünya Savaşı'ndan önce İngiltere başını çektiği kimim büyük devlet, büyük bir savaşa engel olmak ve uluslararası ölçekte bir barış ortamı kurmak için devletlerarası güç dengesi ve altın standart adlı iki sistemden faydalanmıştır. Devrin güvenlik politikalarına şekil veren bir politik araç olan güç dengesi siyaseti, uluslararası ilişkilerde bir sistem ve ilke olarak kullanılmıştır.³³ Devletlerarası siyasal krizlerden dolayı dünya ekonomisinde yaşanan büyük krizler, II. Dünya Savaşı'ndan sonra uluslararası alanda yeni bir yapılanmayı zorunlu hale getirmiştir. Savaştan sonra, dünya çift kutuplu güç dengesi üzerine oturmuş olup, Doğu-batı eksenindeki birçok devlet, bu dönemde iki kutuptaki merkez ülkelerin çevresinde yerlerini almışlardır.³⁴ Yine II. Dünya Savaşı'ndan sonraki dönemde kutuplar arası ideolojik gerginliğin neden olduğu bir güvenlik stratejisini bütün ülkeler uygulamış, silahlanma odaklı barış, bu devrin en önemli özelliği olmuştur. Böylece sürekli artan savuma harcamalarından dolayı devletler, savunma sanayisine önemli kaynaklar aktarmıştır. Kapitalizmin yeniden yapılandırın bu sermaye birikimi, ihtiyaç duyulan siyasal ve ekonomik finansman kaynağı olurken³⁵ yaygın bir barış ortamının oluşturulması ve sürdürülebilir olması için uluslararası finans merkezleri; BM, WB ve IMF gibi küresel kuruluşlar vasıtasıyla örgütlenme yoluna gitmiştir.³⁶ 1990'lara doğru ekonomik şartlarda ortaya çıkan değişimden dolayı egemen ekonomi politikalarında da yeniliklere gitmek gerekmiştir. Bundan dolayı II. Dünya Savaşı'ndan sonra hâkim olan Keynesçi politikalar, terk edilmiştir.³⁷ Aynı dönemde yüksek kamusal harcamalara neden olan devletçi politika, kriz nedeni olarak ilan edilmiştir. Bu ekonomik anlayışın yerini devletin ekonomik girişim alanlarından ve sağlık, eğitim, iletişim ve ulaşım gibi kamu alanlarından çekilerek ekonomiyi tamamıyla kendi kuralları olan serbest bir piyasaya terk etmiş ve kuruluşların tamamen özelleştirilmesini savunan

³³ Polanyi, "Büyük Dönüşüm", 54.

³⁴ Polanyi, "Büyük Dönüşüm", 54

³⁵ Gencay Şaylan, "Küreselleşme, Neo-Liberalizm ve Demokrasi", (Ankara: İmge Kitabevi, 2003), 187.

³⁶ Richard Jolly, Louis Emmerij ve Thomas Weiss, "UN Ideas That Changed the World", (Bloomington: Indiana University Press, 2009), 212.

³⁷ Sungur Savran, "Küreselleşmenin Ekonomik Boyutu, (Ankara: TMMOB Yayını, 2002), 2.

neoliberalizme bırakmıştır. Doğu Bloku'nun 1990'larda çökmesiyle birlikte neoliberal politikalar dünya genelinde hızla yayılmıştır. Ekonomik yaklaşım anlamında dünya genelinde yaşanan bu önemli değişim, sınırlarını yabancılardan gelecek saldırılara karşı askerî önlemler olarak savunmak biçiminde özetlenebilecek klasik güvenlik anlayışının da bırakılmasını artık gerekli kılmıştır. Bu noktada güvenlik anlayışında ortaya çıkan temel değişimlerin SSCB Bloku'nun çökmesinden ziyade üretim modelinde ve ekonomide yaşanan neo-liberal değişimden kaynaklandığının göz ardı edilmemesi gerekmektedir.³⁸ Yeni dönemle birlikte sayıları hızla arta çokuluslu şirketler büyük güç kazanmışlardır. Bu bağlamda ekonomik ilişkilerin yol açtığı çok taraflı bağımlılık, askerî saldırıların gerçekleşmesi riskini de düşürmüştür. Bundan dolayı ulusal güvenlik yaklaşımı, bu dönemden sonra ulusal sınırları dış saldırılardan korumak temeline dayalı askerî tedbirler ve tehdit algısı yerine; üretkenlik ve ekonomik kapasiteyle ilişkilendirilir olmuştur.³⁹ Piyasa ekonomisinin dünya geneline egemen olmasıyla tehdit algıları da farklılaşmış; güvenlik tutumları üzerinde ekonomi, sağlık, gıda, çevre, etnik, politik ve kültürel konular etkili olmaya başlamıştır. Sonuç olarak neo-liberal politikaların ürettiği bu tehditler, klasik güvenlik yaklaşımından uzaklaşarak; insanın temel ihtiyaçlarını da içeren ve merkeze piyasa ekonomisini koyan yapısalcı (Constructivism) bir yaklaşıma dönüşmesine yol açmıştır.⁴⁰ 1990 yılından sonra gelişen siyasal ve ekonomik olaylarla bağlantılı olarak neoliberalizm tarafından üretilen tehditleri çözümleyebilmek için jeoekonomik bir değerlendirmeye gitmek doğru bir tutumdur. Bu bağlamda neo-liberalizm uluslararası alanda mal ve hizmetlerin serbest dolaşımı, sermayenin serbest dolaşımı ve yatırım serbestisi alanlarında sınırsız hakları ve serbestliği savunmaktadır. Sermayenin serbest dolaşımıyla ilgili ticaret ilişkileri ve ekonomik yatırımların yanı sıra; kültürel ve toplumsal ilişkilerden de faydalanılmaktadır. Örneğin futbolun evrensel bir nitelik taşımasından dolayı oyuncular ve kulüplerin transfer edilmesiyle ülkeler arası sermaye aktarımı söz konusu olmaktadır.⁴¹ Bununla birlikte gelişmiş kimi ülkeler, gelişmekte olan ülkelere gerçekleştirmeyi planladıkları yatırımlar için gereken siyasal

³⁸ Manuel Castells, "The Power of Identity, (Malden: Blackwell, 2003), 35.

³⁹ Norrin M. Ripsman ve T. V. Paul, "Globalization and the National Security State: A Framework for Analysis", International Studies Review (Oxford: Blackwell, 2005), 206..

⁴⁰ Edward Newman, "Human Security and Constructivism", International Studies Perspectives (Oxford: Blackwell, 2001), 247.

⁴¹ Branko Milanović, "Globalization and Goals: Football Transfers and Capital Flows", *World Development*, 33/6 (2005), 829-850.

ve toplumsal desteği, insani yardım projeleri ve uluslararası yardım örgütleri vasıtasıyla sağlamaktadırlar. Bazı sermaye sahiplerinin, hatta devletlerin bu bağlamda sömürgeci çıkar ilişkilerini sürdürmek için ortak hareket ettikleri görülmektedir. Savaşlar, askerî tedbirler ve güvenlik gerekçelerinden, sözü edilen beklentilerinin gerçekleştirilmesi ve çıkar ilişkisinin korunmasında bir vasıta araç olarak yararlanılmaktadır. Dünyanın ekonomi alanındaki yeni önceliklerine veya küresel sermayenin ihtiyacı olan yapısal bazı dönüşümlerin gerçekleştirilmesi için küresel terör ya da istikrarsızlık bir tür sebep oluştururken; bu dönüşüme ayak uyduramayan idari biçimleri olan ülkeler istikrarsızlığın ve terörün küresel kaynağı olarak kabul edilmiştir. Sorunu buradan hareketle çözmek amacıyla çoğu azgelişmiş ülkelerden oluşan söz konusu “*şer odakları*” veya “*terör eksenleri*” sözde demokratik toplumlar tarafından uygulanan projelerin uygulama alanları olmuştur. Bu kapsamda geliştirilmiş olan küresel ve bölgesel güvenlik stratejileri “*güvenlik tabanlı*” bir sermaye birikiminin sağlanabilmesi için gereken yasal altyapı hazırlamaktadır.

Ayrıca, İspanyol akademisyen Martínez, Neo-liberalizmin güvenlikleştirme süreçlerinin, göçmen karşıtı politikalar gibi toplumsal meseleleri güvenlik tehdidi olarak çerçevelediğini ve bunun toplumsal eşitsizlikleri derinleştirdiğini savunmaktadır.⁴² Neo-liberal politikalar, ulus-devletlerin geleneksel güvenlik rollerini özel sektöre devretmesini teşvik ederken, bu süreç küresel eşitsizlikleri artırma riski taşımaktadır. Kern, Neo-liberalizmin güvenlik rejimlerini kentsel ölçekte yeniden yapılandığı belirtilmekte; Frankfurt örneğinde olduğu gibi, özel güvenlik şirketleri, neoliberal politikalarla entegre olarak, “*güvensizliğin üretimini*” teşvik etmekte ve toplumsal eşitsizlikleri derinleştirmektedir.⁴³ Neo-liberal dönüşümün Türkiye’deki güvenlik politikalarını etkilediği, örneğin savunma sanayii özelleştirmelerinin (ASELSAN gibi) küresel sermaye akımlarını güvenlikleştirerek, ulusal egemenliği sınırladığı vurgulanmaktadır.⁴⁴ Bu bağlamda, neo-liberalizm, ulusal güvenlik devletlerini “*küresel sermaye koruyucusuna*” dönüştürerek, geleneksel realizm ve neo-realizmin güç dengesi odaklı yaklaşımlarını

⁴² Martínez, Lorenz. “Neoliberalismo y securitización de la migración”, Barcelona: Bellaterra, 2020.

⁴³ Kern, Anna. “Produktion von (Un-) Sicherheit: Urbane Sicherheitsregime im Neoliberalismus.”, Dampfboot Verlag, 2016.

⁴⁴ Ünal, Serhan “Uluslararası Siyasi Ekonomide Neoliberal Dönüşüm ve Yapısal Güç”, Sayı: 80, 100 - 116, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 2024, <https://doi.org/10.51290/dpusbe.1395610>

aşmakta; ancak bu, eşitsiz bağımlılıklar yaratarak, periferik devletlerde istikrarsızlığı artırmaktadır.⁴⁵

SONUÇ

Uluslararası ilişkiler disiplini, 21. yüzyılın karmaşık küresel dinamiklerini anlamak ve çözümlmek için vazgeçilmez bir öneme sahiptir. Neo-liberalizm, küresel serbest piyasa ekonomisinin temel prensiplerini benimseyerek, güvenlik politikalarını ekonomik öncelikler etrafında yeniden şekillendiren bir ideoloji olarak öne çıkmaktadır. Özellikle 11 Eylül 2001 terörist saldırıları sonrasında geleneksel güvenlik anlayışlarının yetersizliği ortaya çıkmış, ekonomi, insan hakları, çevre ve kültürel unsurları kapsayan çok boyutlu bir güvenlik çerçevesi gerekliliği belirginleşmiştir. Neo-liberalizm, sermayenin serbest dolaşımı, yeni yatırım alanlarının oluşturulması, ucuz işgücü ve hammadde kaynaklarına erişim gibi ekonomik hedefleri merkeze alarak, ulus-devletlerin işlevsel ve yapısal dönüşümünü teşvik etmekte ve güvenlik hizmetlerinin özel sektöre devrini savunmaktadır. Bu süreç, küresel piyasaların entegrasyonunu ve ekonomik bağımlılıkların artmasını desteklerken, ulus-devletlerin egemenlik algıları ve toplumsal yapılar üzerinde derin etkiler yaratmakta, küresel güç dengelerinde eşitsizlikleri derinleştirme riski taşımaktadır. Bu çalışma, neo-liberalizmin güvenlik politikalarını şekillendirmedeki rolünü, uluslararası ilişkiler teorileriyle karşılaştırmalı olarak ele almış ve bu yaklaşımın ekonomik, toplumsal ve siyasal sonuçlarını eleştirel bir perspektifle değerlendirmiştir. Neo-liberalizmin güvenlik anlayışı, sermaye birikiminin güvenliğini sağlama odaklı bir stratejiye dayanmakta olup, ulus-devletlerin geleneksel güvenlik anlayışlarından uzaklaşarak piyasa ekonomisini merkeze alan bir yaklaşımı benimsemesine yol açmıştır. Ancak bu dönüşüm, küresel eşitsizlikleri artırma, toplumsal yapıları zayıflatma ve ulusal egemenlik kavramını yeniden tanımlama gibi potansiyel riskleri de beraberinde getirmektedir. Neo-liberal politikaların, istikrarsızlık ve terörle mücadele adı altında uygulanan stratejilerinin, bazı ülkelerde sömürgeci çıkar ilişkilerini

⁴⁵ Bozdağlıoğlu - Özen, “Liberalizmden Neoliberalizme Güç Olgusu ve Sistemik Bağımlılık”, Uluslararası İlişkiler”, 71.

desteklediği eleştirileri, bu yaklaşımın etik ve sürdürülebilirlik boyutlarını tartışmaya açmaktadır.

Politika ekseninde bağlamında, şeffaflık, hesap verebilirlik ve özel güvenlik düzenlemeleri Neo-liberalizmin güvenlik hizmetlerinin özelleştirilmesi politikası, şeffaflık ve hesap verebilirlik standartlarının geliştirilmesini gerektirmektedir. Özel güvenlik şirketlerinin faaliyetleri, devletlerin düzenleyici ve denetleyici mekanizmalarından bağımsız bir şekilde genişlemesi durumunda, çıkar çatışmaları ve etik ihlaller riskini artırabilir. Bu nedenle, uluslararası düzeyde bağlayıcı düzenlemeler ve standartlar oluşturulmalı; özel güvenlik şirketlerinin faaliyetleri, insan hakları ve uluslararası hukuk çerçevesinde denetlenmelidir. Örneğin, Birleşmiş Milletler'in özel güvenlik şirketleri için etik davranış kuralları geliştirme girişimleri, bu alanda daha sağlam bir yasal çerçeve oluşturulması için bir başlangıç noktası olabilir. Ayrıca, neo-liberal politikaların güvenlik hizmetlerini piyasa aktörlerine devretmesi, devletlerin güvenlik konusundaki sorumluluklarını tamamen terk etmemesi gerektiğini göstermektedir. Devletlerin, özel sektörle iş birliği yaparken kamusal güvenliği koruma sorumluluğunu sürdürebilmesi için ihale süreçlerinde şeffaflık ve hesap verebilirlik mekanizmalarını güçlendirmesi elzemdir.

Kurumsal eksen açısından ulus devletlerin kapasite inşası, Neo-liberalizmin ulus-devletlerin güvenlik politikalarını dönüştürmesi, devletlerin düzenleme, denetim ve şeffaflık ihale süreçleri gibi kurumsal kapasitelerini güçlendirmesini zorunlu kılmaktadır. Güvenlik hizmetlerinin özelleştirilmesi, devletlerin denetim kapasitesini zayıflatabilir ve bu durum, özel sektör aktörlerinin keyfi uygulamalarına yol açabilir. Ulus-devletlerin, özel güvenlik şirketlerini etkin bir şekilde denetleyebilmesi için yasal ve idari altyapılarını güçlendirmesi gerekmektedir. Örneğin, ihale süreçlerinde şeffaflık, özel güvenlik şirketlerinin faaliyetlerini izlemek için bağımsız denetim mekanizmaları ve uluslararası standartlara uygun performans ölçüm sistemleri kurulmalıdır. Ayrıca, neo-liberal politikaların ekonomik bağımlılıkları artırdığı bir ortamda, devletlerin ekonomik kapasitelerini güçlendirmesi, küresel sermayeye karşı daha bağımsız bir güvenlik politikası geliştirmelerine olanak tanıyabilir. Bu bağlamda, ulus-devletlerin kapasite inşası, neo-liberalizmin yarattığı egemenlik erozyonuna karşı bir denge unsuru olarak değerlendirilebilir.

Toplumsal eksen penceresinden de insan güvenliği ve güvenlikleştirme tartışmaları, Neo-liberalizmin güvenlik politikaları, ekonomik önceliklere odaklanırken, insan güvenliği kavramını sıklıkla göz ardı etme riski taşımaktadır. Güvenliğin yalnızca sermaye birikimini koruma aracı olarak değil, aynı zamanda bireylerin temel ihtiyaçlarını ve toplumsal refahı sağlama aracı olarak da ele alınması gerekmektedir. Güvenlikleştirme (securitization) tartışmaları, neo-liberal politikaların bazı toplumsal meseleleri güvenlik tehdidi olarak çerçevelemesinin, bireylerin özgürlüklerini kısıtlayabileceği ve toplumsal eşitsizlikleri derinleştirebileceği uyarısında bulunmaktadır. Bu nedenle, insan güvenliği kavramı, neo-liberal güvenlik politikalarının ana akım söylemiyle entegre edilmelidir. Örneğin, çevre güvenliği, sağlık hizmetlerine erişim ve sosyal adalet gibi konular, neo-liberal güvenlik politikalarının bir parçası haline getirilerek, güvenliğin yalnızca ekonomik değil, aynı zamanda toplumsal bir kamusal menfaat olarak kalması sağlanabilir. Bu entegrasyon, neo-liberalizmin birey odaklı değil, sermaye odaklı güvenlik anlayışına karşı bir denge oluşturabilir ve toplumsal meşruiyeti artırabilir.

Gelecek perspektifleri ve öneriler olarak Neo-liberalizmin güvenlik politikalarının uzun vâdeli etkileri, küresel barış ve istikrar açısından daha derinlemesine incelenmelidir. Özellikle, özel güvenlik şirketlerinin artan rolü, devletlerin egemenlik kaybı ve toplumsal eşitsizliklerin derinleşmesi gibi riskler, neo-liberalizmin güvenlik anlayışının sürdürülebilirliğini sorgulatmaktadır. Gelecekteki çalışmalar, neo-liberal politikaların güvenlikleştirme süreçlerini nasıl etkilediğini ve bu süreçlerin küresel güç dengelerine etkilerini daha ayrıntılı bir şekilde ele almalıdır. Ayrıca, neo-liberalizmin ekonomik bağımlılıkları artırma eğilimi, ulus-devletlerin özerk güvenlik politikaları geliştirmesini zorlaştırabilir; bu nedenle, devletlerin ekonomik ve kurumsal kapasitelerini güçlendirmeye yönelik stratejiler geliştirilmelidir. İnsan güvenliği odaklı yaklaşımların Neo-liberal güvenlik politikalarına entegrasyonu, hem toplumsal hem de küresel düzeyde daha âdil ve sürdürülebilir bir güvenlik paradigması yaratılmasına katkıda bulunabilir.

KAYNAKÇA

- Adalı, Cahit. “Günümüz Kapitalizmi ve Devleti Üzerine”. İstanbul: Sarmal Yayınları, 1997.
- Adda, Jean. “Ekonominin Küreselleşmesi”. Çev. S. İnce. İstanbul: İletişim Yayınları, 2002.
- Aksoy, Şaban. “Yeni Sağ, Kamu Yönetimi ve Yerel Yönetim: Eleştirel Bir Yaklaşım”. Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi 7/1 (1998), 3-13.
- Aktan, Coşkun Can. “Gerçek Liberalizm Nedir?”. İstanbul: T Yayınevi, 1996.
- Arı, Tuncay. “Uluslararası İlişkiler Teorileri”. Bursa: MKM Yayıncılık, 2010.
- Başkaya, Fikret. “Küreselleşmenin Karanlık Bilançosu”. Ankara: Özgür Üniversite Kitaplığı, 2002.
- Bauman, Zygmunt. “Siyaset Arayışı”. Çev. Tuncay Birkan. İstanbul: Metis Yayınları, 2000.
- Bozdağlıoğlu, Yahya. “Yapılandırmacı Yaklaşım (Konstrüktivizm)”. Uluslararası İlişkiler: Giriş, Kavram ve Teoriler. Der. Haydar Çakmak. 137-150. Ankara: Platin Yayınları, 2007.
- Bozdağlıoğlu Yücel , Özen Çınar . “Liberalizmden Neoliberalizme Güç Olgusu ve Sistemik Bağımlılık”. Uluslararası İlişkiler Dergisi, Cilt: 1 Sayı: 4, 59 - 79, 2004.
- Castells, Manuel. “The Power of Identity”. Malden: Blackwell, 2003.
- Duman, M. Zeki. “Neo-liberal Küreselleşmenin Zaferi”. Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi 8/1 (2011), 670.
- Erdoğan, Mustafa. “İslam ve Liberalizm (2)”. Liberal Düşünce Topluluğu. <http://www.liberal.org.tr/sayfa/islam-ve-liberalizm-2-mustafa-erdogan,237.php> (erişim 30 Eylül 2023).
- Eren, Veysel. “Kamu Yönetiminde Rekabet, Rekabetin Kurumsallaştırılması ve Rekabet Mekanizmaları”. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi 58/4 (2003), 83-105.
- Foucault, Michel. “Security, Territory, Population: Lectures at the Collège de France”. 1977-78. London: Palgrave MacMillan, 2007.
- Fukuyama, Francis. “Tarihin Sonu ve Son İnsan”. Çev. Zeynep Dicleli. İstanbul: Gün Yayıncılık, 1999.

- Gambetti, Zeynep. “İktidarın Dönüşen Çehresi: Neoliberalizm, Şiddet ve Kurumsal Siyasetin Tasfiyesi”. İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi 40 (2009), 40.
- Gorz, André. “Yaşadığımız Sefalet”. Çev. N. Tural. İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2001.
- Güzelsarı, Selma. “Kamu Yönetimi Disiplininde Yeni Kamu İşletmeciliği ve Yönetişim Yaklaşımları”. AÜ SBF Geta Tartışma Metinleri Serisi (2004), 4.
- Hayek, Friedrich A. Von. “Kölelik Yolu”. Çev. Turhan Feyzioğlu ve Yavuz Arsan. Ankara: Liberte Yayınları, 2004.
- Heywood, Andrew. “Siyaset”. Çev. Bekir Berat Özipek vd. Ankara: Adres Yayınları, 2019.
- Jolly, Richard, Louis Emmerij ve Thomas Weiss. “UN Ideas That Changed the World”. Bloomington: Indiana University Press, 2009.
- Kardaş, Tuncay. “Güvenlik: Kimin Güvenliği ve Nasıl? Uluslararası Politikayı Anlamak: Ulus Devletten Küreselleşmeye”. Der. Zeynep Dağı. 125-152. İstanbul: Alfa Yayınları, 2007.
- Kern, Anna. “Produktion von (Un-) Sicherheit: Urbane Sicherheitsregime im Neoliberalismus.”. Dampfboot Verlag, 2016.
- Kloby, John. “Küreselleşmenin Sefaleti”. Çev. Osman Düz. İstanbul: Güncel Yayıncılık, 2005.
- Martínez, Lorenz. “Neoliberalismo y securitización de la migración”. Barcelona: Bellaterra, 2020.
- Mearsheimer, John J. “The False Promise of International Institutions”. International Security 19/3 (1995), 7.
- Milanović, Branko. “Globalization and Goals: Football Transfers and Capital Flows”. World Development 33/6 (2005), 829-850.
- Newman, Edward. “Human Security and Constructivism”. International Studies Perspectives. Oxford: Blackwell, 2001, 247.
- Polanyi, Karl. “Büyük Dönüşüm: Çağımızın Siyasal ve Ekonomik Kökenleri”. Çev. Ayşe Buğra. İstanbul: İletişim Yayınları, 2003.
- Ripsman, Norrin M. ve T. V. Paul. “Globalization and the National Security State: A Framework for Analysis”. International Studies Review. Oxford: Blackwell, 2005.

- Safı, İhsan. “Neo-Liberalizmin Öncüsü Hayek’in Toplumsal ve Siyasal Kuramı”. OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi 9/16 (2018), 1780-1781.
- Savran, Sungur. “Kod Adı Küreselleşme”. İstanbul: Yordam Kitap, 2008.
- Savran, Sungur. “Küreselleşmenin Ekonomik Boyutu”. Ankara: TMMOB Yayını, 2002.
- Şaylan, Gencay. Küreselleşme, Neo-Liberalizm ve Demokrasi”. Ankara: İmge Kitabevi, 2003.
- Toker, Bayram. “Demografik Değişkenlerin İş Tatminine Etkileri: İzmir’deki Beş ve Dört Yıldızlı Otelere Yönelik Bir Uygulama”. Doğu Üniversitesi Dergisi 8/1 (2007), 92-107.
- Tomlinson, John. “Küreselleşme ve Kültür”, Çev. Ahmet Eker. İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2004.
- Ünal, Serhan “Uluslararası Siyasi Ekonomide Neoliberal Dönüşüm ve Yapısal Güç”, Sayı: 80, 100 - 116, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 2024, <https://doi.org/10.51290/dpusbe.1395610>
- Waltz, Kenneth N. “Realist Thought and Neorealist Theory”, Journal of International Affairs 44 (1990), 21-37.

Etik Beyan / Ethical Statement

Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.
It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited.

Yazar (lar) / Author(s)

Bedri ŞAHİN

Finansman / Funding

Yazar bu araştırmayı desteklemek için herhangi bir dış fon almadığını kabul eder.
The author acknowledges that received not external funding support of this research.

Çıkar Çatışması / Competing Interests

Yazar, çıkar çatışması olmadığını beyan ederler.
The author declares that he have no competing interests.